

MUZEJI U HRVATSKOJ: DOSTUPNI, ALI NE SVIMA

Danijela Hrman i Daniela Angelina Jelinčić

Uvod

Sudjelovanje u kulturnom životu jedno je od temeljnih ljudskih prava, potvrđeno međunarodnim dokumentima poput Opće deklaracije o ljudskim pravima i Konvencije o pravima osoba s invaliditetom (United Nations 1948; United Nations 2006). U tom kontekstu muzeji imaju važnu društvenu ulogu jer nisu samo prostori čuvanja i prezentacije kulturne baštine, već i mjesta uključivanja, obrazovanja i promicanja društvene jednakosti. Njihova misija podrazumijeva dostupnost svim građanima, uključujući osobe s invaliditetom.

Procjenjuje se da oko 1,3 milijarde ljudi u svijetu živi s nekim oblikom invaliditeta, što čini približno 16 % svjetske populacije (World Health Organization 2022), a u Hrvatskoj je 2024. godine evidentirano 653.577 osoba s invaliditetom (Hrvatski zavod za javno zdravstvo 2024). Unatoč značajnoj zastupljenosti u populaciji, njihova uključenost u muzejske aktivnosti u Hrvatskoj je izrazito niska. Podaci pokazuju da je svega 1,79 % osoba s invaliditetom posjetilo muzeje, što ukazuje na ograničenu stvarnu dostupnost kulturnih sadržaja (Hrvatski zavod za javno zdravstvo 2023).

Republika Hrvatska ugradila je načela Konvencije o pravima osoba s invaliditetom u nacionalni zakonodavni okvir, čime nastoji osigurati jednakost, pristupačnost i inkluziju (Narodne novine 6/2007), no unatoč razvijenom zakonodavnom okviru i strateškim dokumentima koji promiču

uključivanje, praksa pokazuje da razina sudjelovanja osoba s invaliditetom u kulturnom životu i dalje ostaje ograničena. Uvid u stvarnu razinu sudjelovanja osoba s invaliditetom u muzejskim aktivnostima dodatno pružaju podaci Muzejskog dokumentacijskog centra (MDC), koji prikuplja godišnje statistike o posjećenosti muzeja u Hrvatskoj. Prema tim podacima, u 2022. godini muzeje je posjetilo ukupno 3.458.338 posjetitelja, od čega svega 7.158 osoba s invaliditetom, što čini 0,21 % ukupnih posjeta (Muzejski dokumentacijski centar 2023). U 2023. godini zabilježen je porast ukupnog broja posjetitelja, no udio osoba s invaliditetom i dalje ostaje vrlo nizak – 11.748 posjeta, odnosno 0,27 % (Muzejski dokumentacijski centar 2024). Takav nesrazmjer potencijalno upućuje na postojanje strukturnih prepreka koje onemogućuju ravnopravno sudjelovanje u kulturnom životu pa u tom smislu pristupačnost muzeja postaje ključno pitanje ne samo ostvarivanja ljudskih prava, već i održivosti kulturnih ustanova. Inkluzivni muzeji doprinose društvenoj jednakosti, ali istovremeno jačaju vlastitu dugoročnu održivost kroz razvoj publike, inovacije i društvenu relevantnost. Uloga muzeja u tom kontekstu nadilazi osnovnu funkciju očuvanja baštine. Kao javne ustanove, muzeji imaju odgovornost stvarati inkluzivno okruženje koje omogućuje ravnopravno sudjelovanje svih društvenih skupina. Osiguravanje pristupačnosti ne odnosi se samo na fizičke prilagodbe, već uključuje i dostupnost informacija, prilagodbu sadržaja i razvoj inkluzivnih programa. Time muzeji ne samo da ispunjavaju svoju društvenu ulogu, već doprinose i vlastitoj održivosti kroz širenje publike i jačanje društvene relevantnosti.

Pristupačnost muzeja u Hrvatskoj

Institut za razvoj i međunarodne odnose (IRMO) proveo je opsežno anketno istraživanje o pristupačnosti muzeja u Hrvatskoj s ciljem analize različitih aspekata pristupačnosti i inkluzivnosti muzeja te njihove povezanosti s dugoročnom održivošću. Pozivu na sudjelovanje odazvalo se 123 muzeja (od ukupno njih 175 koji se nalaze u Registru muzeja, galerija i zbirki u Republici Hrvatskoj pri Muzejskom dokumentacijskom centru), dakle njih 81,15 %. Ispitivale su se tri tematske cjeline: planiranje posjeta muzeju (postojanje prilagođenih programa, dostupnost informacija na internetu, stručno osoblje, ekonomska i društvena inkluzija); uklanjanje fizičkih prepreka (pristup muzeju i nesmetano kretanje unutar muzeja); te muzejsko iskustvo (organizacija izložbenog prostora, interpretacija sadržaja i komunikacija), a pitanja su bila usmjerena na osobe s različitim vrstama invaliditeta (slijepe i slabovidne osobe, gluhe osobe i osobe s oštećenjem

sluha, osobe smanjene pokretljivosti te osobe s kognitivnim teškoćama kao što su poremećaji iz spektra autizma i demencija).

Istraživanje se temeljilo na socijalnom modelu invaliditeta, prema kojem se naglasak stavlja na prilagodbu okruženja i institucionalnih praksi potrebama korisnika, a ne na prilagodbu pojedinaca postojećim uvjetima. U analizi je primijenjen i koncept održivosti kroz četiri dimenzije, ekonomsku, okolišnu, društvenu i kulturnu, čime je omogućeno sagledavanje pristupačnosti muzeja kao sastavnog dijela njihova održivog razvoja.

Cilj istraživanja bio je pružiti uvid u trenutno stanje pristupačnosti muzeja u Hrvatskoj, identificirati ključne izazove te ponuditi temelje za unapređenje inkluzivnih praksi u kulturnom sektoru, kako u kontekstu pružanja inkluzivnog iskustva za posjetitelje s invaliditetom, tako i u smislu dugoročne održivosti muzeja.

Ključni nalaz pokazuje da manje od polovice istraženih muzeja u Hrvatskoj, konkretno njih **42,3 %**, ima programe ili izložbe prilagođene osobama s invaliditetom, što upućuje na to da inkluzivno djelovanje još uvijek nije standardna praksa, već uvelike ovisi o pojedinačnim inicijativama i kapacitetima muzejskih ustanova (Hrman i Jelinčić 2025).

Iako postoje pozitivni primjeri, razina pristupačnosti znatno varira, što dovodi do neujednačenog iskustva posjetitelja. Takva situacija ukazuje na potrebu sustavnijeg pristupa i strateškog razvoja inkluzivnih praksi u muzejskoj djelatnosti.

Od ulaza do izložbe: gdje zapinje pristupačnost?

Prepreke pristupačnosti postoje u cijelom lancu posjeta muzeju, od planiranja dolaska preko boravka u prostoru do interpretacije izložbenog sadržaja. Kao što pokazuje Tablica 1, prepreke nisu ograničene samo na fizičku infrastrukturu, već obuhvaćaju i informacijske, komunikacijske i organizacijske aspekte, što upućuje na složenost problema pristupačnosti u muzejima.

U pogledu fizičke pristupačnosti, iako dio muzeja osigurava osnovne uvjete dolaska i ulaska, podaci pokazuju da pristupačnost okruženja i infrastrukture i dalje nije ujednačena. Problemi su vidljivi već u neposrednoj

okolini muzeja, gdje nedostaju prilagođeni pješački prijelazi i signalizacija, ali i u samim muzejima, gdje je otežano samostalno kretanje i snalaženje u prostoru. Posebno se ističe ograničena prilagodba dizala i informacijskih pultova, što dodatno otežava neovisno korištenje prostora.

Što se tiče dostupnosti informacija prije posjeta, u spomenutoj tablici vidljivo je da muzeji rijetko pružaju ključne informacije o pristupačnosti putem svojih mrežnih stranica. Nedostatak tlocrta, podataka o asistivnoj opremi i jasnih uputa otežava planiranje dolaska i smanjuje mogućnost samostalnog odlučivanja o posjetu. Ovaj problem dodatno je naglašen niskom razinom komunikacije inkluzivnih sadržaja putem digitalnih kanala, što smanjuje vidljivost postojećih programa.

Konačno, prepreke su vidljive i po pitanju interpretacije i dostupnosti muzejskog sadržaja. Iako određene prilagodbe postoje, u istoj je tablici vidljivo da su komunikacijski i interpretacijski alati prisutni u ograničenom opsegu. Posebno su nedovoljno zastupljene prilagodbe za osobe s oštećenjem sluha i vida, kao i za osobe s kognitivnim teškoćama. U takvim uvjetima pristup sadržaju ostaje ograničen čak i kada je fizički pristup omogućen, što smanjuje kvalitetu ukupnog muzejskog iskustva.

Tablica 1. Fizička, prostorna i interpretacijska pristupačnost muzeja u Hrvatskoj

Područje	Pokazatelj prilagodbe	Udio muzeja (%)
Okruženje muzeja (pristup)	Pješački prijelazi sa spuštanim rubnjacima	43,1 %
	Semafori sa zvučnom signalizacijom	17,9 %
	Taktilne vodilice na pješačkim prijelazima	13,0 %
Dolazak i ulaz	Osigurana parkirna mjesta i/ili zone za iskrcaj/ ukrcaj	29,3 % jedna opcija; 35,7 % obje
	Ne postoji ni parkirno mjesto ni zona za iskrcaj	11,4 %
Unutarnja infrastruktura	Dizala prilagođena osobama s oštećenjem vida i sluha (vizualne i zvučne najave, Braille)	22,8 %
	Informacijski pultovi prilagođeni osobama u invalidskim kolicima	18,7 %
	Dostupni orijentacijski planovi prostora (na ulazu ili u prostoru)	ograničeno (20 muzeja)
Pristupačnost za osobe s oštećenjem vida	Audio vodiči dostupni u muzeju	21,1 %
	Brailleovo pismo u izložbenom prostoru	10,6 %
	Taktilni elementi (replike, dodirni eksponati)	20,3 %
	Prilagođena visina izložaka za dodir i pregled	25,2 %
	Kontrast i vizualna prilagodba prostora	30,9 %
	Povećala uz izložke	5,7 %
	Dodatne audio informacije uz izložke	10,6 %

Područje	Pokazatelj prilagodbe	Udio muzeja (%)
Pristupačnost za osobe s oštećenjem sluha	Titlovi i/ili prijevod na znakovni jezik u video sadržajima	12,2 %
	Tumačenje na znakovnom jeziku tijekom vođenja	4,1 %
	Induktivne petlje	1,6 %
	Prilagodba rasvjete za čitanje s usana	55,3 %
	Smanjenje ambijentalne buke	27,6 %
Pristupačnost za osobe smanjene pokretljivosti	Osigurana mjesta za odmor u prostoru	54,5 %
	Prijenosna mjesta za sjedenje (npr. stolice)	54,5 %
	Prilagođena visina izložaka	15,4 %
	Prilagođeni tekstovi i legende (čitljivost iz kolica)	26,0 %
Pristupačnost za osobe s kognitivnim teškoćama	Organizacija radionica za osobe s kognitivnim teškoćama	26,0 %
	Metode za poticanje sjećanja (npr. VR, glazba, mirisi)	26,0 %
	Senzorne sobe ili prostori za smirivanje	7,3 %
	Materijali za smanjenje senzornog opterećenja (npr. setovi za smirenje)	1,6 %

Podaci preuzeti iz istraživanja Hrman, Danijela & Jelincic, Daniela Angelina. (2025). Sustainable Museums in Croatia: Inclusion of People with Disabilities. *The International Journal of the Inclusive Museum* 19. 25-52. Doi: 10.18848/1835-2014/CGP/v19i01/25-52.

Važno je naglasiti da se prepreke ne pojavljuju izolirano. Njihova kumulativna priroda znači da i djelomičan nedostatak prilagodbe u jednoj fazi može onemogućiti cjelokupno iskustvo posjeta. Drugim riječima, pristupačnost muzeja ovisi o povezanosti svih elemenata, od dolaska i informiranja do boravka i razumijevanja sadržaja.

Tko je najviše isključen?

Rezultati istraživanja ukazuju na značajne razlike u razini pristupačnosti muzeja s obzirom na različite skupine osoba s invaliditetom. Pritom pojedine skupine ostaju nedovoljno obuhvaćene postojećim prilagodbama.

Najveća razina prilagodbe prisutna je kod osoba smanjene pokretljivosti. **Od ukupnog broja programa i izložbi prilagođenih osobama s invaliditetom, njih 45 odnose se upravo na ovu skupinu, što potvrđuje dominantan fokus muzeja na fizičku pristupačnost.** Takav pristup vidljiv je i u organizaciji prostora, gdje su mjere poput osiguravanja mjesta za odmor ili prilagodbe kretanja najčešće zastupljene. **S druge strane, osobe s oštećenjem vida i sluha suočavaju se sa znatno ograničenijim mogućnostima sudjelovanja.** Audio vodiči dostupni su u 21,1 % muzeja, dok je Brailleovo pismo prisutno u 10,6 % slučajeva. Kada je riječ o osobama s oštećenjem sluha, usluge poput tumača znakovnog jezika dostupne su u

tek 4,1 % muzeja. Ovi podaci ukazuju na ograničenu dostupnost osnovnih komunikacijskih alata potrebnih za ravnopravno sudjelovanje.

Najniža razina prilagodbe zabilježena je kod osoba s kognitivnim teškoćama. Iako 26 % muzeja organizira radionice za ovu skupinu, samo 1,6 % muzeja osigurava uvjete za smanjenje senzornog opterećenja. Pristupačnost za ovu skupinu, dakle, još uvijek se promatra kroz povremene aktivnosti, a ne kao sastavni dio stalne muzejske ponude.

Neravnomjerna raspodjela prilagodbi jasno pokazuje da pristupačnost u muzejima nije razvijena na sustavan način koji obuhvaća sve skupine osoba s invaliditetom. **Dok su osobe smanjene pokretljivosti relativno bolje zastupljene, osobe s oštećenjem vida, sluha i kognitivnim teškoćama ostaju u većoj mjeri isključene iz kulturnih sadržaja.** Takav obrazac ukazuje na potrebu za uravnoteženijim pristupom koji uključuje različite dimenzije pristupačnosti, a ne samo fizičku.

Zašto besplatan ulaz nije dovoljno rješenje

Velik broj muzeja u Hrvatskoj prepoznaje važnost financijske pristupačnosti kao jednog od elemenata uključivanja osoba s invaliditetom. Rezultati istraživanja pokazuju da 64,2 % muzeja omogućuje besplatan ulaz osobama s invaliditetom, dok 59,3 % tu pogodnost proširuje i na njihove pratitelje. Ovi podaci ukazuju na određenu razinu svijesti o potrebi uklanjanja ekonomskih barijera, ali istodobno otvaraju pitanje stvarnog dosega takvih mjera.

Iako besplatan ulaz predstavlja važan korak prema većoj dostupnosti kulturnih sadržaja, istraživanje jasno pokazuje da financijska pristupačnost sama po sebi nije dovoljna za ostvarivanje stvarne inkluzije.

Mogućnost ulaska u muzej ne znači nužno i mogućnost ravnopravnog sudjelovanja u muzejskom iskustvu. Ako osoba s invaliditetom ne može samostalno doći do muzeja, neometano se kretati prostorom ili razumjeti izložbeni sadržaj, tada besplatan ulaz gubi svoju funkcionalnu vrijednost. I neka druga međunarodna istraživanja pokazala su slične rezultate: Giammanco (2022) pokazuje da besplatan ulaz za pratitelje ne dovodi do značajnog povećanja posjećenosti kulturnih institucija, a Kruczek i dr. (2023) ističu da su ključne prepreke povezane s dostupnošću informacija, fizičkom pristupačnošću i kvalitetom komunikacije unutar institucija.

U kontekstu ovog istraživanja, taj se problem dodatno potvrđuje kroz podatke o nedostatku informacija i asistivnih tehnologija. Samo 13 % muzeja nudi tlocrte prostora na mrežnim stranicama, a manje od 9 % pruža informacije o dostupnoj opremi. Također, tehnologije i prilagodbe koje omogućuju razumijevanje sadržaja (na primjer, audio vodič, Brailleovo pismo, audio petlja, kontrastne oznake, taktilni elementi, povećala uz izložke, titlovi, prilagodbe rasvjete i smanjenje ambijentalne buke) prisutne su u ograničenom broju muzeja. To znači da i kada je ulaz besplatan, iskustvo ostaje djelomično ili potpuno nedostupno. Osim toga, prevelik fokus na financijsku pristupačnost može prikriti dublje probleme. Ako se inkluzivnost svodi isključivo na besplatan ulaz, postoji rizik da se zanemare ključni aspekti poput edukacije zaposlenika, prilagodbe izložbenog sadržaja ili uključivanja osoba s invaliditetom u razvoj programa. Takav pristup može dovesti do površne inkluzije, gdje institucije formalno zadovoljavaju određene kriterije, ali bez stvarnih promjena u načinu rada. Dodatno, stvara se lažan osjećaj pristupačnosti, pri čemu muzeji mogu smatrati da su učinili dovoljno uklanjanjem financijske barijere, iako druge prepreke i dalje ograničavaju sudjelovanje. Istodobno, osobe s invaliditetom u takvom modelu često ostaju u pasivnoj ulozi korisnika, umjesto da budu aktivni sudionici u oblikovanju kulturnih sadržaja. Time se propušta mogućnost razvoja participativnih i inkluzivnih modela djelovanja, koji su sve važniji u suvremenim muzejima. U tom smislu, besplatan ulaz treba promatrati kao dio šire strategije pristupačnosti, a ne kao njezinu zamjenu.

Inkluzija u muzeju ne počinje na blagajni, nego u načinu na koji je cijeli muzej osmišljen i organiziran, a pitanje pristupačnosti zahtijeva sustavan i integriran pristup, u kojem financijska dimenzija predstavlja samo jedan od elemenata.

Inkluzivnost kao preduvjet održivosti muzeja

U posljednjih desetak godina vidljiv je značajan napredak u pristupačnosti muzeja, ponajprije zato što su sva ulaganja financirana putem europskih fondova morala biti usklađena sa zahtjevima pristupačnosti za osobe s invaliditetom, u skladu s horizontalnim načelima definiranim ponajprije Uredbom (EU) 2021/1060. Takav regulatorni i financijski okvir potaknuo je sustavno unapređenje pristupačnosti te otvorio prostor za snažnije usmjeravanje prema inkluzivnosti u kulturnom sektoru. Dodatno, u vrijeme

provođenja istraživanja čak su 22 muzeja bila u procesu obnove, što potvrđuje da se unapređenje pristupačnosti odvija paralelno s obnovom kulturne infrastrukture te ukazuje na kontinuitet i intenzitet investicijskog ciklusa. U tom kontekstu, **pristupačnost i inkluzivnost više se ne promatraju samo kao normativna obveza, već kao važan razvojni i strateški element djelovanja kulturnih institucija.**

Hrvatska prati šire europske trendove kroz provedbu programa i poziva koji dodatno podupiru inkluzivnost u muzejima.

Primjeri financiranja inkluzivnosti:

Kroz poziv „Obnova javne kulturne infrastrukture“ financiraju se projekti obnove i nadogradnje muzeja i galerija s ciljem unapređenja pristupačnosti i razvoja inovativnih kulturnih sadržaja, uz ukupno 70 milijuna eura iz Programa konkurentnost i kohezija 2021.–2027. Nadalje, poziv „Inkluzivne usluge ustanova u kulturi“ (2021.–2027.), financiran sredstvima Europskog socijalnog fonda plus (ESF+), podupire razvoj i provedbu inkluzivnih programa, poput radionica i edukacija za djecu, starije osobe i osobe s invaliditetom, kao i osposobljavanje zaposlenika u kulturi za rad s osobama s posebnim potrebama.

Međutim, valja napomenuti da je u hrvatskom kontekstu teško utvrditi točan ukupan broj muzeja koji su unapređenje pristupačnosti i inkluzivnosti financirali putem europskih fondova, s obzirom na fragmentiranost dostupnih podataka i činjenicu da se takve aktivnosti često provode u okviru širih infrastrukturnih ili programskih projekata.

Pristupačnost i inkluzivnost nisu samo pitanje društvene odgovornosti, već i važan element dugoročne održivosti muzeja. U suvremenom kontekstu muzeji više nisu isključivo čuvari baštine, već aktivni sudionici društvenih procesa čija se relevantnost sve više mjeri sposobnošću uključivanja različitih skupina posjetitelja (Al-Belushi i Al-Hooti 2023). Jedan od ključnih aspekata održivosti odnosi se na razvoj publike. Muzeji koji razvijaju inkluzivne programe i prilagodbe imaju potencijal privući širu i raznolikiju publiku, uključujući osobe s invaliditetom, njihove obitelji i širu zajednicu. S obzirom na to da osobe s invaliditetom čine značajan dio populacije, njihovo uključivanje predstavlja važan, ali još uvijek nedovoljno

iskorišten potencijal za povećanje posjećenosti i jačanje društvene uloge muzeja (González Herrera 2023). Rezultati istraživanja pokazuju da taj potencijal u Hrvatskoj još uvijek nije u potpunosti iskorišten pa značajan dio publike ostaje isključen, što dugoročno može utjecati na smanjenje relevantnosti muzeja u društvu.

Osim razvoja publike, inkluzivnost doprinosi i jačanju reputacije muzeja. Ustanove koje aktivno rade na uklanjanju prepreka i razvoju inkluzivnih sadržaja prepoznaju se kao društveno odgovorne i progresivne organizacije, što može doprinijeti razvoju novih partnerstava i povećanju mogućnosti financiranja (Cerdan Chiscano i Jiménez-Zarco 2021).

Inkluzivne prakse također potiču inovacije u načinu prezentacije i interpretacije sadržaja. Razvoj multisenzornih izložbi, korištenje digitalnih tehnologija i prilagodba komunikacijskih kanala omogućuju različite načine doživljavanja kulturnih sadržaja (Levent i Pursley 2013). Takvi pristupi ne koriste samo osobama s invaliditetom nego unapređuju cjelokupno iskustvo posjetitelja i čine muzeje dinamičnijima i privlačnijima (Koustriva i Koutsmani 2023). Iako dio muzeja u Hrvatskoj razvija programe i surađuje s udrugama osoba s invaliditetom (32,5 %), takve aktivnosti još uvijek nisu sustavno integrirane u djelovanje većine.

U tom smislu, inkluzivnost treba promatrati kao sastavni dio upravljanja i razvoja muzeja. Integracija pristupačnosti u sve razine djelovanja, od planiranja prostora i izložbi do edukacije zaposlenika i komunikacije s publikom, ključna je za stvaranje održivih institucija (Fackler 2023). Inkluzivnost doprinosi i društvenoj održivosti muzeja jer muzeji koji aktivno uključuju osobe s invaliditetom smanjuju društvenu isključenost, potiču razumijevanje različitosti i jačaju društvenu koheziju (Cerdan Chiscano i Jiménez-Zarco 2021).

S druge strane, nedostatak inkluzivnosti može imati dugoročne negativne posljedice. Ograničavanje pristupa određenim skupinama ne samo da smanjuje potencijalnu publiku, već može dovesti i do gubitka društvene relevantnosti. U uvjetima sve većih očekivanja javnosti i naglaska na društvenoj odgovornosti, muzeji koji ne prate ove promjene riskiraju marginalizaciju (Al-Belushi i Al-Hooti 2023). U konačnici, inkluzivnost se pokazuje kao ključna poveznica između društvene uloge muzeja i njihove održivosti. Muzeji koji razvijaju inkluzivne prakse odnosno oni koji su sposobni za transformaciju sebe i iskustava koje nude (Šveb Dragija i Jelinčić 2025) postaju dostupniji, otporniji i dugoročno održivi.

Što se može promijeniti i kako?

Rezultati istraživanja ukazuju da unapređenje pristupačnosti muzeja ne zahtijeva nužno velika financijska ulaganja, već prije svega sustavan i strateški pristup. Iako su infrastrukturne prilagodbe često ograničene, osobito u povijesnim zgradama, značajan dio poboljšanja moguće je ostvariti kroz organizacijske i programske promjene.

Jedan od ključnih izazova odnosi se na nedovoljnu educiranost osoblja. Budući da samo 22 % muzeja ima zaposlenike educirane za rad s osobama s invaliditetom, ulaganje u edukaciju predstavlja jedan od najučinkovitijih načina poboljšanja pristupačnosti. Edukacija omogućuje bolje razumijevanje potreba različitih skupina posjetitelja te kvalitetniju komunikaciju i interpretaciju sadržaja. Suradnja s organizacijama koje rade s osobama s invaliditetom također se pokazuje kao važan element razvoja inkluzivnih praksi. Trenutno 32,5 % muzeja surađuje s takvim organizacijama, što ukazuje na postojanje određene osnove za daljnje jačanje partnerskih odnosa i razvoj prilagođenih programa, a sustavnija i kontinuirana suradnja može doprinijeti boljem razumijevanju potreba korisnika i razvoju kvalitetnijih rješenja.

Poboljšanje dostupnosti informacija predstavlja jedno od ključnih područja za unapređenje. S obzirom na to da samo 13 % muzeja nudi tlocrte prostora, a 8,9 % informacije o pristupačnosti, vidljiv je značajan prostor za unapređenje digitalne komunikacije. Dostupne i jasne informacije važne su za samostalno planiranje posjeta i povećanje uključenosti osoba s invaliditetom (Bowen 2003).

Važan aspekt unapređenja odnosi se i na manje prilagodbe koje mogu imati značajan utjecaj na iskustvo posjetitelja. Primjeri uključuju prilagodbu visine izložaka, osiguravanje mjesta za odmor, korištenje kontrastnih oznaka i jednostavnije orijentacijske sustave. Takve mjere ne zahtijevaju velika ulaganja, ali mogu znatno povećati razinu pristupačnosti.

Dugoročno, ključno je pristupačnost uključiti u sve faze planiranja i djelovanja muzeja. To se odnosi na prostorno oblikovanje, interpretaciju sadržaja, edukaciju zaposlenika i digitalne platforme. Umjesto parcijalnih rješenja, potreban je cjelovit pristup koji obuhvaća različite dimenzije pristupačnosti i omogućuje ravnopravno sudjelovanje svih posjetitelja. Na taj način, muzej ispunjava svoju društvenu ulogu i osigurava vlastitu održivost u dugoročnom razdoblju.

Muzeji budućnosti: prostor za sve

Suvremeni muzeji nalaze se u procesu transformacije iz tradicionalnih institucija usmjerenih na čuvanje i prezentaciju baštine u dinamične prostore iskustva, sudjelovanja i društvene uključenosti. Upravo u tom kontekstu koncept „muzeja budućnosti“ otvara prostor za redefiniranje uloge muzeja kao inkluzivnih i održivih institucija.

Prema suvremenim pristupima muzeologiji, muzeji budućnosti sve se više razvijaju kao prostori koji aktivno doprinose dobrobiti posjetitelja i društvenoj transformaciji. Naglasak se stavlja na iskustvo posjetitelja, zanimljivu interpretaciju te stvaranje emocionalne i kognitivne povezanosti s baštinom (Šveb Dragija i Jelinčić 2025). Takav pristup podrazumijeva pomak od pasivnog promatranja prema aktivnom sudjelovanju, čime se otvara prostor za uključivanje različitih skupina, uključujući osobe s invaliditetom.

Trenutna razina pristupačnosti u muzejima često ne omogućuje takvo uključivanje, a muzeji budućnosti ne mogu se razvijati bez integracije pristupačnosti kao temeljne vrijednosti. Jedan od ključnih elemenata te transformacije jest razvoj iskustveno orijentiranih i multisenzornih pristupa. Istraživanja pokazuju da multisenzorna interpretacija i korištenje digitalnih tehnologija mogu značajno unaprijediti dostupnost kulturnog sadržaja, osobito za osobe s oštećenjem vida i druge skupine koje su tradicionalno isključene (Levent i Pursley 2013; Fehér i dr. 2023). Takvi pristupi povećavaju pristupačnost te istodobno podižu kvalitetu iskustva za sve posjetitelje. Dodatno, muzeji budućnosti sve se više promatraju kao platforme za inovacije i eksperimentiranje. Integracija digitalnih tehnologija, poput virtualne i proširene stvarnosti, umjetne inteligencije i interaktivnih sustava, omogućuje razvoj novih modela komunikacije i interpretacije baštine. Ovi modeli mogu značajno doprinijeti inkluziji, ali i učinkovitijem upravljanju resursima te dugoročnoj održivosti muzeja (Al-Belushi i Al-Hooti 2023).

U kontekstu održivosti, inkluzivnost postaje ključni element koji povezuje sve njezine dimenzije, a muzeji postaju relevantniji i otporniji u promjenjivom društvenom i ekonomskom okruženju. Međutim, **transformacija muzeja zahtijeva sustavne promjene koje nadilaze pojedinačne prilagodbe, a to podrazumijeva aktivno uključivanje osoba s invaliditetom u proces planiranja i dizajna muzejskih sadržaja, interdisciplinarnu suradnju te redefiniranje prioriteta financiranja i upravljanja.** Holistički pristup podrazumijeva istodobno djelovanje na razini infrastrukture, sadržaja, komunikacije i organizacijske kulture.

U konačnici, muzeji budućnosti mogu se definirati kao **inkluzivni, participativni i održivi prostori** koji **aktivno doprinose društvenoj jednakosti i dobrobiti zajednice**. Integracijom pristupačnosti u sve aspekte djelovanja, muzeji ne samo da osiguravaju ravnopravno sudjelovanje svih posjetitelja, već i jačaju vlastitu dugoročnu održivost i društvenu relevantnost.

Literatura

- Al-Belushi, M. A. K., Al-Hooti, N. A. 2023. "Towards Inclusivity: Enhancing Access to Oman's Private Heritage House Museums for Individuals with Mobility Impairments." *Journal of Law and Sustainable Development*, 11(6), e654. <https://doi.org/10.55908/sdgs.v11i6.654>.
- Bowen, J. P. 2003. "Web access to cultural heritage for the disabled." arXiv. <https://arxiv.org/abs/cs/0307068>. Pristupljeno 20. travnja 2025.
- Cerdan Chiscano, M., Jiménez-Zarco, A. I. 2021. "Towards an Inclusive Museum Management Strategy. An Exploratory Study of Consumption Experience in Visitors with Disabilities. The Case of the CosmoCaixa Science Museum." *Sustainability*, 13(2), 660. <https://doi.org/10.3390/su13020660>.
- Europski parlament i Vijeće Europske unije. 2021. Uredba (EU) 2021/1060 od 24. lipnja 2021. o utvrđivanju zajedničkih odredbi o Europskom fondu za regionalni razvoj, Europskom socijalnom fondu plus, Kohezijskom fondu, Fondu za pravednu tranziciju i Europskom fondu za pomorstvo, ribarstvo i akvakulturu. Službeni list Europske unije L 231, 30.6.2021. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/1060/oj>. Pristupljeno 20. travnja 2026.
- Fackler, G. 2023. "Sustainability as a Driving Force: Perspectives on Museums in Germany as Social Actors." *Museum International*, 75(1–4), 178–193. <https://doi.org/10.1080/13500775.2023.2343207>.
- Fehér, Z., Kay Smith, M., Ásványi, K. 2023. "Cultural Sustainability and Social Inclusion: A Case Study of Contemporary Art Museums in Hungary." *Museum International*, 75(1–4), 164–177. <https://doi.org/10.1080/13500775.2023.2343216>.
- Giammanco, M. D., Gitto, L., Ofria, F. 2022. "Museums' accessibility for senior citizens: Some evidence from Italy." *European Journal of Tourism Research*, 31, 3116. <https://doi.org/10.54055/ejtr.v31i.2410>.

- González Herrera, A. I., Díaz Herrera, A. B., Hernández-Dionis, P., et al. 2023. "Educational and accessible museums and cultural spaces." *Humanities and Social Sciences Communications*, 10, 67. <https://doi.org/10.1057/s41599-023-01563-8>.
- Hrman, Danijela & Jelincic, Daniela Angelina. (2025). Sustainable Museums in Croatia: Inclusion of People with Disabilities. *The International Journal of the Inclusive Museum*. 19. 25-52. doi:10.18848/1835-2014/CGP/v19i01/25-52.
- Hrvatski zavod za javno zdravstvo. 2024. Izvješće o osobama s invaliditetom u Republici Hrvatskoj 2024. Zadnja izmjena rujan 2024. Pristupljeno 25. travnja 2025. https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2024/10/Bilten_-_osobe_s_invaliditetom_2024_g.-1.pdf.
- Koustriava, E., Koutsmani, M. 2023. "Spatial and information accessibility of museums and places of historical interest: A comparison between London and Thessaloniki." *Sustainability*, 15(24), Article 16611. <https://doi.org/10.3390/su152416611>.
- Kruczek, A., Gmyrek, A., Zižka, R., Korbiel, A., Nowak, R. 2023. "Accessibility of cultural heritage sites for people with disabilities: A case study on Krakow museums." *Sustainability*, 16(1), Article 318. <https://doi.org/10.3390/su16010318>.
- Levent, N., Pursley, J. M. 2013. "Sustainable museum access: A two way street." *Disability Studies Quarterly*, 33(3). <https://doi.org/10.18061/dsq.v33i3.3742>.
- Muzejski dokumentacijski centar. 2023. Posjećenost hrvatskih muzeja u 2022. godini. [Tablični podaci]. Pristupljeno 20. travnja 2025. https://mdc.hr/files/file/muzeji/statistika/tablica_posjetitelji_ukupno_2022.pdf.
- Muzejski dokumentacijski centar. 2024. Posjećenost hrvatskih muzeja u 2023. godini [Tablični podaci]. Pristupljeno 20. travnja 2025. https://mdc.hr/files/Statistike_engl%202003-2016/Museum%20attendance%202023_tbl.pdf.
- Narodne novine. 2007. Zakon o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. NN 6/2007. <https://narodne-novine.nn.hr/eli/medunarodni/2007/6/80>. Pristupljeno 20. travnja 2025.
- Šveb Dragija, Marta and Jelinčić, Daniela Angelina. «Museums of the Future: Cultural Tourism Experiences for Wellbeing and Transformation» In *The Future of Cultural Tourism* edited by Xavier Matteucci and Simone Moretti, 121-137. Bristol, Blue Ridge Summit: Channel View Publications, 2025. <https://doi.org/>

[org/10.21832/9781845419295-011](https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/2021/03/udhr.pdf). United Nations. 1948. Universal Declaration of Human Rights. Pristupljeno 2. travnja 2026. <https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/2021/03/udhr.pdf>.

United Nations Department of Economic and Social Affairs UN DESA. 2006. Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD). Pristupljeno 2. travnja 2026. <https://social.desa.un.org/issues/disability/crpd/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities-crpd>.

World Health Organization. 2022. Global report on health equity for persons with disabilities. Pristupljeno 2. travnja 2026. <https://www.who.int/publications/i/item/9789240063600>

Nakladnik:

IRMO - Institut za razvoj i međunarodne odnose
Ulica Ljudevita Farkaša Vukotinovića 2
10000 Zagreb
www.irmo.hr

Za nakladnika:

Jakša Puljiz, ravnatelj

Uredništvo:

Damir Demonja
Daniela Angelina Jelinčić
Ivana Keser
Jakša Puljiz

Lektura:

Maja Hoić

Grafičko uređenje:

Dragana Markanović

Ova publikacija odražava isključivo stajalište autora i Institut se ne može smatrati odgovornim prilikom uporabe informacija koje se u njoj nalaze.

Sadržaj publikacije moguće je prenositi bez prethodnog odobrenja IRMO-a pod uvjetom da se jasno i vidno navede izvor (autor, naslov, IRMO kao nakladnik te poveznica na internet stranicu objave).